

De verplichte naleving van International Accounting Standards

Martin Hoogendoorn

Tijdens het schrijven van deze column, op woensdagmiddag 14 juni, vlak voor de deadline, gaf een blik op het laatste nieuws op de IASC-website een verrassend bericht. Interne marktcommissaris Bolkestein meldt dat de Europese Commissie in het document 'EU Financial Reporting

Strategy: the way forward' de intentie heeft uitgesproken om voor te stellen dat alle beursgenoteerde ondernemingen in Europa verplicht zijn uiterlijk in 2005 hun geconsolideerde jaarrekening op te stellen in overeenstemming met International Accounting Standards (IAS). Dat is nogal wat, zeker ook voor Nederlandse ondernemingen. Want de naleving van IAS in Nederland is nog altijd zeer beperkt.

Volgens de officiële website van het IASC¹ zijn er in juni 2000 wereldwijd 961 organisaties die alle van kracht zijnde standaarden van het IASC volledig naleven. Daarvan zijn er slechts 4 (0,4%) in Nederland: Gucci, Libertel, New Holland en Teleplan. Een magere score, die niet past bij het internationale imago dat Nederlandse ondernemingen in de wereld hebben. Daarmee steken we schril af tegenover bijvoorbeeld Duitsland (161 organisaties), China (121), Zwitserland (106) en Canada (45). Aan de andere kant zijn er vooraanstaande landen met eveneens weinig nalevers: Australië (6), de Verenigde Staten (2, waaronder het AICPA) en het Verenigd Koninkrijk

(1, the Financial Reporting Council). Een merkwaardig beeld, dat de vraag oproept waardoor de mate van naleving van IAS tot nu toe wordt bepaald.

Een wezenlijke factor is uiteraard of het ondernemingen in een bepaald land is toegestaan IAS in hun jaarrekening toe te passen. Deze factor verklaart de lage score voor de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk. De lokale standaarden (US GAAP, UK GAAP) dienen daar verplicht te worden toegepast en op diverse punten zijn deze in strijd met IAS. Opmerkelijk is in dat verband de eis die wordt gesteld aan buitenlandse ondernemingen die op de lokale beurs genoteerd willen worden: voor een beursnotering in de Verenigde Staten is toepassing van of reconciliatie naar US GAAP verplicht en is IAS niet toegestaan, voor een beursnotering in het Verenigd Koninkrijk mogen buitenlandse ondernemingen (in tegenstelling tot Engelse ondernemingen) hun jaarrekening wel opstellen in overeenstemming met IAS.

De hoge nalevingsscore in Duitsland hangt samen met de recente wetwijziging die het mogelijk maakt dat Duitse beursgenoteerde ondernemingen in hun geconsolideerde jaarrekening IAS in plaats van lokale Duitse standaarden mogen toepassen². Toepassing van internationale standaarden is voor Duitse ondernemingen noodzakelijk om in het buitenland kapitaal te kunnen aantrekken; de lokale fiscaal gedreven grondslagen zijn daarvoor ongeschikt.

Hoe is de situatie in Nederland? Uit verschillende rapporten (Deloitte & Touche en VNO/NCW, 1999, Ernst & Young, 2000) en artikelen (zie bijvoorbeeld Vergoossen, 1999) blijkt dat er vele strijdigheden zijn tussen de Nederlandse wet- en regelgeving en IAS. Dit betekent dat strikt genomen volledige toepassing van IAS nu slechts mogelijk is indien een beroep wordt gedaan op het derogatiebeginsel van artikel 2:362 lid 4 tweede zin (afwijking van wettelijke bepalingen ten

Prof. Dr. M.N. Hoogendoorn is partner bij Ernst en Young Accountants, hoogleraar Externe Verslaggeving aan de Universiteit van Amsterdam en lid van de controleursdelegatie Raad voor de Jaarverslaggeving.

behoefte van het inzicht) en op de mogelijkheid om wegens goede gronden af te wijken van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. Ik ben van mening dat een dergelijke afwijking, gezien de dominantie van het inzihtsvereiste in Nederland, gerechtvaardigd is. Dit neemt niet weg dat elke strijdigheid onwenselijk is en moet worden weggenomen. Dit gebeurt reeds in de Richtlijnen: deze worden in hoog tempo aangepast aan IAS. Maar dat zou ook snel moeten gebeuren met Titel 9, nog voordat de verplichte toepassing vanuit de EU van kracht wordt. Ondernemingen moet ook de mogelijkheid worden geboden op de toekomstige verplichtingen vooruit te lopen. Waar andere landen direct en adequaat hebben gehandeld door toepassing van IAS voor de geconsolideerde jaarrekening uitdrukkelijk toe te staan (naast Duitsland bijvoorbeeld ook België, Frankrijk en Italië), blijft het tot nu toe bij de Nederlandse wetgever opvallend stil. Vermoedelijk omdat de wetgever naleving van IAS mogelijk acht met een beroep op het inzihtsvereiste, maar zelfs dat is niet duidelijk. Elke twijfel of aarzeling over de vraag of volledige naleving van IAS aansluit op Titel 9 dient op korte termijn te worden weggenomen. De huidige onduidelijkheid in Nederland kan een verklarende factor zijn voor de geringe naleving.

Een andere verklarende factor is de oriëntatie van Nederlandse multinationals op de Amerikaanse beurs. Zoals aangegeven wordt IAS niet geaccepteerd in de Verenigde Staten. Dit zorgt ervoor dat bedrijven als Koninklijke Olie en Philips zich primair oriënteren op US GAAP. Weliswaar beginnen US GAAP en IAS steeds meer op elkaar te lijken (beide passen zich aan elkaar aan), maar er zijn toch nog wezenlijke verschillen³. De vraag is natuurlijk wanneer ondernemingen met een notering op Wall Street of Nasdaq kunnen volstaan met een IAS-jaarrekening. Er lijkt een toenadering te komen. In de eerste plaats heeft de SEC, de beurstoezichthouder in de Verenigde Staten, begin dit jaar een zogenaamde concept-release⁴ uitgebracht waarin binnenlandse en buitenlandse betrokkenen gevraagd wordt hoe zij denken over acceptatie van IAS. In de tweede plaats heeft IOSCO, de verzamelde beurstoezichthouders in de wereld, in mei 2000 een aanbeveling doen uitgaan aan haar leden (waaronder de SEC) om aan multinationale ondernemingen beursnotering toe te staan op basis van een IAS-jaarrekening. Of de SEC een IAS-jaarrekening volledig zal accepteren blijft de vraag, maar de kans dat de mate en omvang van reconciliatie naar US GAAP aanzienlijk wordt beperkt wordt steeds groter.

De EU kiest in haar harmonisatiestreven uitdrukkelijk niet voor toepassing van US GAAP. Dit betekent dat ook de huidige beursondernemingen die in hun Nederlandse jaarrekening (zoveel mogelijk) US GAAP toepassen de invloed van IAS zullen ondervinden.

Een derde verklaring voor de geringe mate van naleving in Nederland: de bedrijven willen gewoon nog niet. Want naleving heeft nogal wat consequenties: minder vrijheid bij de inrichting van de jaarrekening, meer nadruk op toepassing van reële waarde, grotere volatiliteit van de nettowinst, en veel meer informatieverschaffing in de toelichting. Samenvattend: meer transparantie en een betere internationale vergelijkbaarheid. Naleving van IAS betekent het einde van de huidige liberale verslaggevingscultuur in Nederland. En dus is overgaan naar IAS een cultuurschok, waarvoor een zekere moed nodig is. De vier kleine schapen die nu in Nederland over de dam zijn, zijn geen aanvoerders van de kudde en nopen tot nu toe nog niet tot navolging.

Met de boodschap van Bolkestein wordt dat dus snel anders. Beursgenoteerde ondernemingen dienen uiterlijk vanaf 2005 in de geconsolideerde jaarrekening aan IAS te voldoen. Lid-Staten hebben vervolgens de bevoegdheid deze verplichting uit te breiden naar niet-genoteerde ondernemingen en naar de enkelvoudige jaarrekening. Het is nog een intentie en het worden nog voorstellen die moeten worden goedgekeurd, maar, zoals de secretaris-generaal van het IASC Bryan Carsberg reageerde, het is 'a tremendous step forwards' en 'it will help to create a strong European capital market which is so important for European prosperity and global balance'.

Maar Bolkestein had nog een boodschap: ook de infrastructuur in Europa moet anders. Er moet een sterker toezicht komen: toetsing van de aanvaardbaarheid van IAS in Europees verband (een vooral politieke maatregel), een sterk beurstoezicht op naleving van IAS en een krachtige accountant als eerstelijnscontroleur van deze naleving. Deze ontwikkeling zal daarom ook het Nederlandse accountantsberoep diepgaand beïnvloeden. De 'professional judgment' bij de beoordeling of sprake is van een getrouw beeld wordt in belangrijke mate vervangen door een checklist op de naleving van IAS. Het onafhankelijk oordeel van de accountant over de naleving, en de vermelding van dat oordeel in de accountantsverklaring, is een wezenlijke schakel in de kwaliteitsbewaking. De parallellen met het Amerikaanse model van verslaggeving en toezicht zijn evident.

Concluderend: naleving van IAS wordt op korte termijn onvermijdelijk. De mogelijke wettelijke basis die aan IAS wordt verleend is naar mijn mening de grootste structurele verandering in de financiële verslaggeving in Nederland sinds de invoering van de Wet op de Jaarrekening in 1970.

LITERATUUR

- Deloitte & Touche, VNO/NCW, (2000), *Internationale verslaggevingsregels. Wat betekenen ze voor Nederlandse ondernemingen.*
- Ernst & Young, (2000), *International Accounting Standards - Vergelijking met Nederlandse wet- en regelgeving.*
- Financial Accounting Standards Board, (1999), *The IASC-US Comparison Project. A report on the Similarities and Differences between IASC Standards and US GAAP.*
- Hoogendoorn, M.N., (1996), Nederland en het IASC, *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, juli/augustus, pp. 347-349.
- Vergoossen, (1999), International Accounting Standards en de gevolgen voor de jaarverslaggeving in Nederland, *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, september, pp. 450-460.
- Zie ook het themanummer van het MAB over Internationale harmonisatie en het IASC (september 1999).
-

NOTEN

- 1 www.iasc.org.uk
- 2 Het is ook toegestaan in plaats van IAS US GAAP toe te passen.
- 3 Zie voor een overzicht Financial Accounting Standards Board (1999)
- 4 SEC Concept Release: International Accounting Standards (www.sec.gov/news/intlacct.htm)